

کتاب ایرانی در بازار جهانی

کتاب‌های فارسی ترجمه شده در دنیا را می‌توان به چند بخش مجزا تقسیم کرد؛ شعرهای کلاسیک، داستان، آثار دفاع مقدس و شعر امروز ایران.

جام جم آنلاین: کتاب‌های فارسی ترجمه شده در دنیا را می‌توان به چند بخش مجزا تقسیم کرد؛ شعرهای کلاسیک، داستان، آثار دفاع مقدس و شعر امروز ایران.

شعر همیشه‌زنده فارسی

معمولا وقتی صحبت از ترجمه اشعار مولوی و خیام ... می‌شود، نام افراد پیشاهنگی چون نیکلسون و فیتز جرالد به ذهن می‌رسد. ولی روند ترجمه اشعار فارسی با این افراد تمام نشده است.

ترجمه آثار مولانا هنوز هم عامل موفقیت برای مترجمان و شارحان می‌شود. مثلا چندی پیش، 4 دفتر از مثنوی مولوی که طی چند سال به همت رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در انتشارات شرق‌شناسی سنپترزبورگ منتشر شده بود، از سوی انجمن ناشران کتاب روسیه عنوان «؛بهترین ترجمه سال 2010 در بخش ادبیات کلاسیک» را از آن خود کرد. این کتاب حتی در مدتی کوتاه به چاپ دوم رسید.

رایزنی فرهنگی ایران در روسیه، ترجمه ادبیات فارسی را در دستور کار خود قرار داده و یکی دیگر از برنامه‌های آنها، تجدید چاپ ترجمه روسی گلستان سعدی همراه با تصحیح و تکمیل آن است. البته همزمان با بیست و چهارمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب مسکو، ترجمه روسی از گلستان سعدی براساس ترجمه رستم علی اف، در مسکو چاپ و منتشر شده است. گلستان سعدی به زبان‌های مختلف دنیا ترجمه شده است. برای مثال اولاریوس نخستین کسی بود که سال 1666 میلادی گلستان سپس بوستان سعدی را به زبان آلمانی ترجمه کرد. به گفته آن ماری شیمل، بهترین ترجمه از گلستان و بوستان سعدی به زبان آلمانی را فردریش روکرت انجام داده است. ترجمه آثار سعدی تا امروز هم ادامه دارد.

بعضی نیز به‌طور کلی دست به ترجمه ادبیات فارسی زده‌اند. خاورشناسانی مثل آرتور جان آربری تاکنون 50 غزل از دیوان حافظ، 200 غزل از دیوان شمس، فیه ما فیه مولانا، جاوید نامه‌اقبال لاهوری و... را به انگلیسی ترجمه کرده‌اند.

نویسندگان معاصر ایران

ترجمه آثار نویسندگان معاصر را می‌توان به 2 دسته تقسیم کرد. داستان نویسان حدود دهه 40 و 50 که دیگر در قید حیات نیستند و داستان‌نویسانی که امروز می‌توانند از طریق دنیای مجازی و ژانرهای ادبی، آثارشان را به ناشران خارجی معرفی کنند. درباره قدیمی‌ترها باید گفت که آثار نویسندگانی چون صادق هدایت تاکنون به 25 زبان دنیا ترجمه شده است. ترجمه آثار داستان‌نویسان فارسی به آلمانی بازار داغی دارد. برای مثال تعدادی از آثار علوی از جمله چشم‌هایش به زبان آلمانی ترجمه شده و مورد توجه خوانندگان اروپایی قرار گرفته است. دکتر تورج رهنما سال 1983 مجموعه داستان «؛عنتری که لوطی‌اش مرده بود» از صادق چوبک و نمایشنامه «؛چوب به دست‌های ورزیل» از غلامحسین ساعدی را ترجمه و وارد بازار کتاب آلمان کرد. خانم دکتر زیگرید لطفی نیز ترجمه «؛جای خالی سلوچ» و «؛کلیدر» را از انتشارات سوئیسی «؛اونیونزفرلاگ» منتشر کرده که در کشورهای آلمانی زبان با استقبال خوبی مواجه شده است.

«؛بوف کور» هدایت و «؛چشم‌هایش» علوی نیز با ترجمه هربرت ملتزیک در سال 1961 به آلمانی ترجمه شده‌اند. ردولف کلپکه نیز در مجموعه استادان داستان معاصر ایران آثاری از جمالزاده، هدایت، رسول پرویزی، بزرگ علوی و... را ترجمه کرده است.

در میان نویسندگان معاصر، هوشنگ مرادی کرمانی از لحاظ ترجمه آثارش با استقبال خوبی مواجه شده است. «؛قصه‌های مجید» و داستان «؛مثل ماه شب چهارده» او را ماسیل باسچی به زبان ترکی استانبولی ترجمه کرده و در کشور ترکیه عرضه شده است. کریستینا پورنیا نیز چند داستان از «؛قصه‌های مجید» و «؛پلوخورش» را به زبان ایتالیایی ترجمه کرده است. کتاب «؛خمره» مرادی کرمانی با مقدمه‌هایی از رضا کرمی و گوچو بوشاکا، نویسنده کودکان و نوجوانان آلمانی، به همت انتشارات سعدی شیرازی به زبان آلمانی ترجمه شده است. البته «؛خمره» پیش از این به زبان‌های آلمانی، هلندی، اسپانیایی، ترکی استانبولی، فرانسوی و انگلیسی نیز ترجمه شده بود. مدتی است که آثار مصطفی مستور هم مانند رمان «؛استخوان خوک

و دست‌های جذامی» به زبان ایتالیایی به دست بیانکا ماریای فیلیپینی ترجمه و به همت انتشارات پونته 33 منتشر شده است. این نکته اهمیت زیادی دارد که آثار ترجمه شده در کشور مقصد، چه جایگاهی می‌توانند پیدا کنند. مثلاً بعضی کتاب‌های انتشارات شب‌ویز جزو کتب درسی چین است. یا داستان «ستاره کوچک» اثر محمدرضا یوسفی امسال در کتاب درسی ادبیات کلاس پنجم دبستان کشور ارمنستان در کنار داستان‌های بزرگان ادبیات جهان مانند پوشکین، لنین و آندرسن گنجانده شده است. مترجم این کتاب گئورگ آساطوریان، مترجم و روزنامه نگار ارمنی ایرانی تبار است. این برای نخستین بار است که اثر یک نویسنده معاصر ایرانی به کتاب درسی دانش‌آموزان ارمنستان راه می‌یابد.

آثار دفاع مقدس

انتشارات سوره مهر نه تنها در چاپ کتاب‌های ادبیات مقاومت و انقلاب اسلامی تلاش کرده بلکه تعدادی از آثارش را به دیگر زبان‌ها ترجمه کرده است. پال اسپراکمن از مترجمان آمریکایی است که چند کتاب از انتشارات حوزه هنری را به انگلیسی ترجمه کرده است. در این میان، می‌توان به جلد اول رمان «اسماعیل» از امیرحسین فردی، «سفر به گرای 270 درجه» از احمد دهقان، و «دا» مجموعه خاطرات سیده زهرا حسینی اشاره کرد. البته رمان اسماعیل با ترجمه الکساندر آندروشکین به روسی نیز ترجمه شده است.

نکته: در میان نویسندگان معاصر، هوشنگ مرادی کرمانی از لحاظ ترجمه آثارش با استقبال خوبی مواجه شده است. «قصه‌های مجید» ، داستان «مثل ماه شب چهارده» ، «پلوخورش» و «خمره» تا به امروز به زبان‌های ترکی استانبولی ، ایتالیایی ، آلمانی ، هلندی، اسپانیایی ، فرانسه و انگلیسی ترجمه شده است «قصه‌های سیلان» نیز مجموعه داستانی در 3 جلد است با نام‌های «کوه مرا صدا زد» و «بر لبه پرتگاه» به قلم محمدرضا بایرامی تاکنون به زبان‌های آلمانی (توسط خانم یوتا هیمل رایش)، عربی و انگلیسی ترجمه شده است. ترجمه انگلیسی این اثر به دست محمدرضا قانون‌پور در انتشارات مزدا در آمریکا به چاپ رسیده است. این رمان، داستان پسر نوجوانی است که مجبور است پیش از وقت بزرگ شود. او به خاطر مرگ ناگهانی پدرش، مسئولیت خانواده را به عهده می‌گیرد.

رضا امیرخانی هم از نویسندگان جوانی است که آثارش نه تنها در ایران با استقبال مواجه شده بلکه به دیگر زبان‌ها نیز ترجمه شده است. «ارمیا» ، نخستین رمان او، داستان جوان رزمنده‌ای است که بعد از پایان جنگ تحمیلی به زندگی شهری برگشته و به نوعی زندگی دوران بعد از جنگ را روایت می‌کند. اکنون ارمیا به زبان اردو و ترکی استانبولی ترجمه شده است. رمان «من او» نیز به زبان عربی و روسی ترجمه شده است.

کتاب «ای کاش گل سرخ نبود» نوشته منیژه آرمین نیز به زبان اردو ترجمه شده است.

«خاطرات عزت‌شاهی» کاری از دفتر ادبیات انقلاب اسلامی با تدوینی از محسن کاظمی در بیروت منتشر شده است. مجموعه «خاطرات عزت‌شاهی» داستان مبارزی است که توانست در جریان رویارویی قهرآمیز با رژیم شاه از زیر ضربات مهلک ساواک و شکنجه‌های روحی دوران بازجویی و زندان زنده بماند و خود را به پیروزی انقلاب اسلامی برساند.

درخشش شاعران معاصر

آثار شاعران معاصر ایران به زبان‌های زیادی ترجمه شده است اما هنوز پاسخگویی اشتیاق دیگر شاعران برای آشنایی با وضعیت شعر امروز ایران نیست.

مثلاً شعرهای احمد شاملو هم در کتاب‌هایی مستقل ترجمه شده اند و هم اشعاری از او را در کتاب‌های شاعران منتخب ترجمه کرده‌اند. مثلاً کتاب «ابراهیم در آتش» او را شوکو یاناکا به ژاپنی ترجمه کرده است. جاوید مقدس صدقیانی نیز منتخبی از اشعار او را به ترکی استانبولی ترجمه کرده است. ادوارد حق‌وردیان نیز 135 شعر شاملو را با نام هوای تازه به زبان ارمنی ترجمه کرده است.

شعرهای سهراب سپهری به زبان‌های بسیاری از جمله انگلیسی، عربی، ترکی استانبولی، لهستانی و فرانسه ترجمه شده است. شهرت شعر سپهری در ایتالیا به واسطه ترجمه‌های ریکاردو زیپولی است. اشعار او را خانم خانیس کلارا به زبان اسپانیایی و کورت شارف به آلمانی ترجمه کرده‌اند.

اشعار فروغ فرخزاد به طور رسمی از سال 1968 تاکنون به بیش از 15 زبان ترجمه شده است. گزیده شعرهایی از چهار مجموعه شعر فروغ، به زبان‌های انگلیسی، آلمانی، عربی، ترکی، چینی، سوئدی، اسپانیایی، فرانسوی، روسی، کره‌ای، استرالیایی، کردی، ایتالیایی،

لیتوانیایی، آلبانیایی و دانمارکی ترجمه و منتشر شده است. تاکنون بیش از ۲۰ مجموعه شعر از فروغ، به زبان انگلیسی در آمریکا منتشر شده است. محمدالامین، شاعر جوان متولد بغداد و ساکن هلند، گزیده‌ای از اشعار فروغ را به زبان عربی ترجمه کرده است. در ترکیه و تاجیکستان زنان شاعر و روشنفکر از شعرهای فروغ استقبال زیادی کرده‌اند.

صمد بهرنگی از نخستین کسانی بوده که به ترجمه شعر معاصر ایران توجه کرده است. او سال ۱۳۴۲ شعرهایی از شاعران معاصر فارسی را به زبان مادری خود، آذری ترجمه کرده بود، شعرهایی از احمد شاملو، نیما یوشیج، فروغ فرخزاد، مهدی اخوان ثالث و م. آزاد.

سال ۱۳۸۳، آن ماری شیمل مجموعه‌ای از شعرهای شاعران زن مسلمان را در کتابی به نام ««کتابی به نام شادی» در آلمان منتشر کرد. در این مجموعه، آثار ۱۵ نفر از شاعران زن معاصر ایران از جمله سیمین بهبهانی، فروغ فرخزاد، پروین اعتصامی و طاهره صفارزاده ترجمه شده است.

مو هونگیان، استاد انستیتوی زبان‌های خارجی آکادمی چین، در کتابی دو جلدی به بررسی شعر معاصر ایران پرداخته است. او در جلد اول کتابش با نام ««تولدی دیگر؛ ققنوس» شعر معاصر ایران را بررسی کرده و در جلد دوم نمونه‌هایی از اشعار این شاعران را آورده است. برای مثال ۳۱ قطعه از شعر فروغ را نیز ترجمه کرده است.

در میان این همه ترجمه، مهم‌ترین نکته این است که مترجمان مفهوم شعر فارسی را بدرستی درک کرده باشند. مسلماً بهترین راه برای رسیدن به این هدف، آن است که مترجمان خارجی با فارسی‌زبانان و مترجمان ایرانی در ارتباط مستقیم باشند.

حورا نژادصداقت / جام‌جم